

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

Број: 559/9-21

Датум: 20.05.2023.

Београд, Господара Вучића бр. 50

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Факултета безбедности број 215/8 од 05.04.2023. године именована је Комисија за оцену докторске дисертације кандидаткиње Јелене Д. Марковић под насловом „Систем безбедности и здравља на раду у функцији заштите људског капитала у основним школама“, у следећем саставу:

1. Проф. др Светлана Станаревић, ванредни професор, Факултет безбедности, Универзитет у Београду
2. Проф. др Ивица Ђорђевић, ванредни професор, Факултет безбедности, Универзитет у Београду
3. Проф. др Александар Вишњић, ванредни професор, Медицински факултет, Универзитет у Нишу.

Комисија је темељно прегледала и проучила наведену докторску дисертацију и на основу изнетог мишљења свих чланова Комисије Наставно-научном већу Факултета безбедности доставља следећи

**РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

1. Основни подаци о кандидату

Јелена Д. Марковић је рођена 07. августа 1985. у Београду. Основну школу завршила у Врчину, а након тога 2004. године завршила је и Прву економску школу Београд, на смеру Финансијски техничар. Дипломирала је 2008. године на Факултету безбедности Универзитета у Београду, на смеру Менаџер безбедности (звање Дипломирани менаџер безбедности) са просечном оценом 8,78 са темом дипломског рада: „Кривично-правна питања малолетничке делинквенције“ (оцена 10).

Мастер академске студије другог степена, на студијском програму Безбедност на Факултету безбедности Универзитета у Београду, завршила је 2011. а звање Дипломирани менаџер безбедности – МАСТЕР са просечном оценом 8,86, стечено је након одбране мастер рада на тему: „Безбедност и здравље на раду – теорија и пракса у Републици

Србији“ (оцена 10). Академске студије трећег степена на Факултету безбедности Универзитета у Београду похађа од школске 2012/2013 године.

Јелена Д. Марковић је приложила и податке о додатном образовању, које је стицала кроз полагање стручних испита, обуке, стручне скупове и семинаре:

- Положен стручни испит о оспособљености за обављање послова безбедности и здравља на раду – Уверење број 152-02-01113/2009-01, Београд 26.09.2009. године;
- Положен стручни испит за раднике (са ВСС школском спремом) који раде на пословима заштите од пожара – Уверење број 152-2797/09, Београд 14.08.2009. године;
- Обука за посредника према прописима о спречавању злостављања на раду /област мобинг на раду/ – Уверење 4427/2011, Београд 25.03.2011. године;
- Управљање унутрашњом контролом, Београд, 11. и 12. април, 2019. године
- Положен стручни испит о завршеној обуци за лобисту – Уверење број 85/21, Београд 19.05.2021.

1.1. Објављени радови кандидата

- Марковић Ј., Јовић Ј. и Аранђеловић М., (2019). Образовање као фактор од значаја за превазилажење стреса код младих запослених у индустрији игара на срећу. *MedicalData*, 11(3-4): 123-130. УДК: 159.944.4.072-057.16 (M53)
- Марковић Ј. (2021). Изазови примене нормативно-правних аката у области политике безбедности и здравља на раду. *Администрација и јавне политике*, 1/2021: 33-48. УДК: 331.45/.48(497.11)(094.5); (M53)
- Марковић Ј. (2021). Безбедност младих запослених на радном месту у индустрији игара на срећу. *Megatrend ревија/ Megatrend review* 1/2022: 109-126. DOI: 10.5937/MegRev2201109M УДК: 159.944.4.072-057.168 (M51)
- Markovic J. & Jovic J. (2023). Types of stress, their interrelationship and impact on human capital in the gaming industry. *Sociologija*, потврда од 12.04.2023. којом је рад прихваћен за објаву у 2023. (M23)

1.2. Научни и стручни скупови, семинари, обуке и курсеви

- „Примена криминалистичког профилисања у преговарању“, Удружење криминалистичких профајлера – ЦПА, Београд, новембар 2019.;
- „Процена правних ризика и заштита од инсајдерских претњи као елементи пословне безбедности“, Београд, Привредна комора Београда, 2015. године;
- Учесник стручног скупа „Безбедносни инжењеринг“, Копаоник 2010.године и Копаоник 2011, Главне теме ових научно-стручног скупа су биле: безбедност и здравље на раду, процена ризика, ризици у пословању који утичу на организације, заштита запослених, заштита лица и пословања, заштита од пожара, заштита у ванредним ситуацијама;
- „Радни, здравствени и пензијски односи – законска регулатива и пракса“, Београд фебруар 2009., ТАЗ организација за едукацију, научна истраживања, унапређење радних и правосудних, просветних и органа управе.

1.3. Радно искуство

Кандидаткиња има и вишегодишње радно искуство:

- „Степановић-Шипка“ д.о.о. Београд – од фебруара 2009. до новембра 2009. – Сарадник службе за људске ресурсе;
- „Степановић-Шипка“ д.о.о. Београд – од новембра 2009. до престанка рада компаније – Послови лица задуженог за безбедност и здравље на раду, заштиту од пожара, заштиту животне средине и заштиту у ванредним ситуацијама;
- „Mozzart“ д.о.о. Београд – од јула 2010. до септембра 2012. – Послови лица задуженог за безбедност и здравље на раду, заштиту од пожара, заштиту животне средине и заштиту у ванредним ситуацијама;
- „Mozzart“ д.о.о. Београд – од септембра 2012. до јуна 2019.- Руководилац сектора интерне контроле (на нивоу групе);
- „Mozzart“ д.о.о. Београд – од јун 2019. до јул 2020. – Руководилац сектора интерне ревизије, сигурности и усаглашености пословања (на нивоу групе);
- „Mozzart“ доо, Београд – од јула 2020. и даље – Директор дирекције корпоративних послова на нивоу групе (Дирекција је задужена за послове: интерне ревизије и менаџмент преварних радњи, информациону безбедност, управљање ризицима, лиценцање за потребе компаније и корпоративне комуникације.).

2. Основни подаци о докторској дисертацији

Кандидаткиња је уписала докторске академске студије – Студије наука безбедности школске 2012/13. године и након што је положила све испите и одбранила пројекат докторске дисертације, пријавила је тему докторске дисертације. Одлуком Наставно-научног већа број 207/9 од 28. априла 2022. године именована је Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације у саставу:

1. Проф. др Светлана Станаревић, Факултет безбедности, Универзитет у Београду
2. Проф. др Ивица Ђорђевић, Факултет безбедности, Универзитет у Београду
3. Проф. др Александар Вишњић, Медицински факултет, Универзитет у Нишу

Комисија је проучила и прегледала пријаву теме докторске дисертације кандидаткиње, и на основу материјала и анализе пројекта докторске дисертације једногласно утврдила да је тема подобна и да је кандидат квалификован за израду докторске дисертације. Затим је предложила Наставно-научном већу да прихвати тему „Систем безбедности и здравља на раду у функцији заштите људског капитала у основним школама“ и одобри израду докторске дисертације кандидаткињи Јелени Марковић, као и да именује ментора, што је Наставно-научно веће учинило одлуком под бројем 296/7 од 09. јуна 2022. године и том приликом за ментора именовало проф. др Слађану Јовић. На одлуку Наставно-научног већа Факултета безбедности је Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду дало сагласност број 61206-2405/2-22 од 24. јуна 2022. године.

Тема докторске дисертације кандидаткиње Јелене Марковић припада образовно-научном пољу друштвено-хуманистичких наука, научној области науке безбедности, ужој

научној области студије безбедности. Докторска дисертација написана је на 142 стране куцаног текста без прилога и она се састоји из следећих целина: Приказ табела и графикана, Увод, 1. Теоријски део (Теорисјки оквир истраживања, Људски капитал, Безбедност и здравље на раду, Безбедност школе као друштвене организације, Ризици и управљање ризицима), 2. Истраживачки део (Предмет и циљеви истраживања, Методолошки део), 3. Приказ и анализа резултата истраживања (Начин организовања и функционисања безбедности и здравља на раду у основним школама на територији Републике Србије, Приказ резултата – Анкета са запосленима у основним школама, Приказ резултата – Секундарна анализа садржаја докумената школе, Приказ резултата – Интервју са представницима основних школа, Приказ резултата – Интервју са представницима локалне зајнице, 4. Дискусија резултата истраживања (Дискусија резултата – Анкета са запосленима у основним школама, Дискусија резултата – Секундарна анализа садржаја докумената школе, Дискусија резултата – Интервју са представницима основних школа, Дискусија резултата – Интервју са представницима локалне зајнице, Дискусија хипотеза истраживања), 5. Предлози модела унапређења и развојне перспективе, Закључак, Прилози, Литература и Биографија кандидата. Списак коришћене литературе обухвата 226 референци, превасходно научних чланака, монографија и зборника радова, док су у нешто мањем проценту заступљена саопштења с научних скупова и докторске дисертације. Дисертација садржи 64 табеле, 21 графикон и 2 дијаграма. У оквиру табела дати су прикази резултата статистички обрађених одговора анкетираних запослених, интервјуисаних представника школа и локалне самоуправе, као и резултати обрађених података прикупљених током секундарне анализе докумената. Одређени број резултата приказан је коришћењем статистичких графикана. Дијаграми дају лакши преглед типологија и процеса на које се односе. Као прилог дисертације налазе се коришћени упитници и обрасци за евидентирање резултата и одговора испитаника у току истраживања. Упитници и обрасци су подељени у четири целине: 1. Упитник за анкетирање запослених у основним школама (18 страна); 2. Упитник за интервјуисање представника школе (3 стране); 3. Упитник за интервјуисање представника локалне самоуправе (4 стране) и 4. Образац за евиденцију резултата секундарне анализе садржаја (12 страна).

У погледу научних радова које је кандидаткиња као једини или први аутор објавила након пријаве теме дисертације, а да су садржински повезани са дисертацијом, Комисија је потврдила да је она испунила све услове за подношење дисертације на оцену на основу члана 34. *Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду* („Гласник Универзитета у Београду“ бр. 191/2016, 212/2019, 215/2020, 217/2020, 228/21 и 230/21) и на основу члана 49. *Правилника о докторским студијама на Факултету безбедности* од 10. новембра 2021. године.

2.1. Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације је систем безбедности и здравља на раду у функцији заштите људског капитала у основним школама. Конкретније речено, кандидаткиња је реализованим истраживањем кроз више засебних сегмената истраживања покушала да утврди како добро успостављен систем безбедности и здравља на раду остварује утицај на људски капитал у основним школама. Обрађен је значај анализе

ризика и претњи по људски капитал у основним школама. Предмет дисертације обухвата: а) представљање система безбедности и здравља на раду у основним школама са препознавањем, анализом и управљањем ризицима и претњама у контексту одрживости (у квантитативном и квалитативном смислу) људског капитала и б) проучавање и приказ специфичности контекста основних школа у којима долази до испољавања одређених ризика и претњи на радном месту. Предмет истраживања обухватио је и разматрање односа независних варијабли (демографских, социолошких, психолошких, итд) и зависних варијабли (спремности запослених и школе као организације за управљање ризицима и претњама по безбедност и здравље запослених; утицај ризика и претњи на квалитет и квантитет људског капитала; стања кључних области истраживања у школама, итд). У дисертацији се посебно истиче растућа потреба успостављања безбедности друштвених организација у циљу заштите појединаца који припадају њима, од свих ризика и претњи којима су изложени у свом радном окружењу.

Просторни оквир реализованог истраживања за потребе дисертације обухвата подручје Републике Србије без Косова и Метохије. Од укупне популације основних школа и њихових запослених, одабран је адекватан узорак из више градова и општина, поштујући критеријум добре избалансираних руралних подручја и сеоских насеља у односу на урбане средине у великим градовима. Сумирајући налазе прегледа доступне литературе и евидентирајући одређене недостатке у досадашњој истраживачкој пракси којом се тематизују безбедност и здравље на раду у функцији заштите људског капитала у основним школама, кандидаткиња теоријско полазиште проналази у студијама безбедности и конкретно концепту људске безбедности. Овај концепт се бави појединцем и оним ризицима и претњама којима су изложени у свакодневном животу, а испољавају се кроз седам димензија, међу којима се три (економска, здравствена и лична) посебно баве условима рада појединаца и ризицима којима могу бити изложени - од загађеног ваздуха и воде, па до насиља. Према дефинисаном предмету истраживања, циљевима истраживања, као и постављеним хипотезама и истраживачким питањима, кандидаткиња укључује и концепт јавног здравља, као и управљање безбедносним ризицима и теорију спремности, који пружају неопходан концептуални оквир за емпиријску анализу.

Као основни циљ свог истраживања кандидаткиња наводи дескрипцију и експликацију безбедности и здравља на раду и њихов утицај на људски капитал у основним школама у Србији, са посебним освртом на третман безбедносних ризика код којих је предмет угрожавања појединац. Даље, као резултат квалитативног дела истраживања издвојен је циљ испитивања перцепције запослених у основним школама, локалне самоуправе и државних органа о спремности школе као организације за управљање ризицима на радном месту, а у циљу одрживости људског капитала. Кандидаткиња је као трећи циљ свог рада поставила предикцију поступака неопходних одговора на угрожавање људског капитала са аспекта безбедности и здравља на раду у основним школама, које би за резултат имале повећан ниво безбедности на радном месту. Практичан циљ истраживања кандидаткиња је представила кроз три активности:

1. Утврђивање разлика између законом прописаних обавеза у делу мера и радњи на превенцији ризика у школама као специфичној радној средини и примене истих у пракси,
2. Довођење добијених и приказаних резултата у везу са резултатима истраживања других истраживања и

3. Приказ осцилације нивоа ризика на радном месту и радној средини, смањењем степена толеранције на ове ризике у нарушеном окружењу школа.

На крају, кандидаткиња наводи циљ који представља комбинацију практичних и научних тежњи које доприносе подизању свести о значају доследне примене нормативно-правних аката државе и организација, доследној примени мера за управљање ризицима и радњи за подизање нивоа спремности запослених за управљање ризицима и претњама. Кандидаткиња посебно истиче да се подизањем нивоа безбедности и здравља на радном месту побољшава квалитет људског капитала. Конкретно истраживање и резултати добијени његовом реализацијом, могу подстакнути друге истраживаче за даљи рад и нове истраживачке подухвате у овој области.

2.2. Хипотезе и истраживачка питања

Хипотетички оквир истраживања условљен је дефинисаним предметом и постављеним циљевима истраживања. Кандидаткиња је дефинисала основну хипотезу која гласи: „Добро постављен и развијен систем безбедности и здравља на раду у основним школама, може у потпуности остварити циљ заштите људског капитала од свих ризика и претњи“.

На основу опште хипотезе, кандидаткиња је дефинисала посебне хипотезе. Укупно је дефинисано осам посебних хипотеза:

- 1) И поред добро успостављеног законског оквира, систем безбедности и здравља на раду у основним школама у Републици Србији није на завидном нивоу.
- 2) Спремност запослених у основним школама и школе као организације за управљање ризицима по безбедност и здравље на раду је на ниском нивоу.
- 3) Локалне самоуправе и државни органи учествују на минималном нивоу у развијању система безбедности и здравља на раду у основним школама са циљем одрживости људског капитала организације.
- 4) Људски капитал основних школа у Србији је угрожен услед повећаног нивоа стреса на радном месту, што доводи до смањења продуктивности, као последице недовољно развијеног система безбедности и здравља на раду.
- 5) Успостављањем адекватног система управљања ризицима у основним школама подиже се ниво спремности школе као организације за деловање у ситуацијама испољавања ризика по безбедност и здравље запослених.
- 6) Основна школа као радна средина је специфична за одрживост и развој система безбедности и здравља на раду.
- 7) Улагање у повећање нивоа знања запослених, кроз обуке и тренинге се повећава спремност људског капитала за одговор на ризике и претње.
- 8) Постојање особе запослене на позицији менаџера за безбедност и здравље на раду знатно би побољшало систематичност деловања организације и приступ питању заштите људског капитала.

Све постављене хипотезе рада су и потврђене. Тестирањем опште и посебних хипотеза Јелена Марковић трага за одговорима на истраживачка питања своје дисертације. У складу са дефинисаним предметом и постављеним циљевима, истраживање је фокусирано

на одговоре на групу истраживачких питања са циљем разумевања значења и потврђивања објашњења кључних појмова дисертације:

- а) Да ли је систем безбедности и здравља на раду довољно теоријски развијен и законски постављен да би могао да оствари функцију заштите људског капитала у основним школама?
- б) Да ли постоје разлике у системима безбедности и здравља на раду, као и у приступима препознавању, анализи и управљању ризицима који утичу на људски капитал у основним школама на територији Републике Србије и у којој мери је различитост изражена?
- в) Да ли је ниво спремности запослених, школе као организације и локалне самоуправе, као и развијеност самог система безбедности и здравља на раду на довољном нивоу да обезбеди заштиту људског капитала у основним школама на територији Републике Србије?
- г) Да ли су школе специфична окружења за успостављање система безбедности и здравља на раду, уколико јесу, због чега је тако и како унапредити овај систем?

2.3. Садржај дисертације

Организациони формат докторске дисертације кандидаткиње Јелене Марковић обележен је целинама тј. поглављима унутар којих су покривена она кључна питања и аспекти који су пројектом докторске дисертације и планирани. Докторска дисертација садржи уводна разматрања, пет поглавља у којима су изложени аспекти дефинисаног предмета и резултати истраживања, добијени применом предвиђеног теоријског-методолошког оквира, као и закључна разматрања. Сва поглавља докторске дисертације карактерише висок степен систематичности у погледу јасног дефинисања поднаслова у којима су представљене специфичности појмова, резултата истраживања, дискусије резултата истраживања, као и предлога модела унапређења и развојне перспективе у области безбедности и здравља на раду.

У *Уводу*, кандидаткиња указује на мотиве, значај и циљеве изучавања проблематике система безбедности и здравља на раду и његовог утицаја на људски капитал у основним школама. Потом пружа кратак преглед досадашње научне тематизације ове области и повезаних тематских целина. У овом делу дата је назнака теоријских основа за проучавање одабраног феномена и кратак приказ контекста у који је смештено истраживање. Поред тога, указано је на допринос истраживања у продубљивању и проширивању фонда научног сазнања о феномену система безбедности и здравља на раду посматран кроз призму заштите људског капитала као најзначајнијег дела капитала једне организације.

Након уводног поглавља кандидаткиња даје приказ *Теоријског оквира истраживања*. Рад је заснован на три теоријска и концептуална полазишта, почевши од студија безбедности и концепта људске безбедности као основног и најширег и даље, ослањајући се на теорију спремности и концепт јавног здравља. Ради бољег и свеобухватнијег разумевања предмета истраживања, теоријски оквир надопуњују и основе теорије управљања безбедносним ризицима. У другом сегменту првог поглавља, кандидаткиња даје приказ теоријске анализе, разраду чињеница и креирање закључака везаних за појмове на којима је акценат истраживања, а то су: људски капитал, безбедност

и здравље на раду, ризици и управљање ризицима, безбедност школе као друштвене организације. Кроз овај сегмент првог поглавља јасно су сагледани релеватни теоријски и концептуални приступи у дефинисању ових појмова у контексту предмета истраживања, те је приказана и њихова адекватна операционализација. Поред основних дефиниција датих појмова, у овом сегменту дисертације, кандидаткиња сагледава основне поделе појмова, њихову међузависност, као и њихову условљеност са другим релевантним појмовима, значајним, за предмет и циљ овог истраживања. Појам људски капитал у литератури се тумачи са више приступа, али већина аутора се слаже да је људски капитал кључни фактор успеха организација. Ова врста капитала организације се односи на специфична знања, вештине, формално и неформално образовање запослених, потом на физичко и емоционално здравље запослених. Кандидаткиња наводи да се безбедност и здравље на раду везује за свеобухватну безбедност организација, чинећи њен веома важан део. Ризици и претње се могу посматрати и анализирати из различитих углова, те кандидаткиња бира да представи последице ризика по људски капитал, који се могу испољити у школском окружењу. И појам ризика и безбедности и здравља на раду, као и већина других појмова, поред теоријских, имају и адекватне дефиниције у актуелној законској регулативи и националним прописима, али и интерним актима школе као организације. Процес управљања ризицима је дефинисан кроз различите методологије и приступе, а у циљу приближавања, односно појашњења овог проблема, кандидаткиња, такође, представља дефиниције адекватне изабраном предмету и циљевима истраживања. Кандидаткиња се осврће и на дефинисање и поделе ризика на радном месту, који настају/постоје у школама, а који могу угрозити безбедност и здравље запослених (појединаца).

У другом поглављу описан је *Истраживачки део* докторске дисертације. Кандидаткиња пре свега у овом делу дефинише предмет и циљеве истраживања. Затим, наводи хипотетички оквир истраживања, тип и методе истраживања, изворе података, технике за прикупљање и обраду података, као и начин одабира узорка истраживања. У складу са теоријским поставкама и дефинисаним предметом и варијаблама, изложена су четири истраживачка питања дисертације. Кандидаткиња у овом поглављу објашњава избор мултиметодског истраживачког приступа, уз образложење коришћених метода за прикупљање, документовање и анализу података. Такође, детаљно описује карактеристике одабраног узорка и начин одабира истог, који је креиран са циљем да буде репрезентативан.

Централни део докторске дисертације односи се на треће, четврто и пето поглавље докторске дисертације. Кроз ова три поглавља приказани су сви резултати реализованог истраживања, изложена је дискусија резултата истраживања, као и могући модели унапређења и развојне перспективе у области безбедности и здравља на раду који су у функцији заштите људског капитала.

Треће поглавље представља *Приказ и почетну анализу резултата истраживања*. Ово поглавље приказује кључне истраживачке резултате који се баве феноменом безбедности и здравља на раду у функцији заштите људског капитала, са посебним освртом на његову организацију у основним школама. Поглавље почиње приказом начина организовања и функционисања безбедности и здравља на раду у функцији заштите

људског капитала у основним школама на територији Републике Србије, са акцентом на приказ дистинкције између појединачних школа, региона и територија у Републици Србији. Припремљен је приказ резултата прикупљених анкетањем запослених у основним школама, који осликавају перцепцију запослених о стању безбедности и здрављу на раду у основним школама, те и слику њихове спремности за реаговање на ризике и претње по њихову безбедност и здравље. Секундарном анализом садржаја доступних докумената основних школа, локалне самоуправе и државних органа задужених за безбедност, припремљен је приказ одговора на ризике и претње по безбедност и здравље запослених у претходном периоду, као и последица истих по квалитет и квантитет људског капитала. На крају овог поглавља кандидаткиња даје описе усвојених методологија и начина њихових примена у пракси за процену ризика од свих ризика и претњи које угрожавају безбедност и здравље појединаца на радном месту. Резултати реализованог емпиријског истраживања приказују ставове, знања и тежње представника школа и локалне самоуправе по питању безбедности и здравља на раду у основним школама. Такође, кроз табеларни приказ и графиконе описани су резултати добијени од испитаника из ове две категорије. Кандидаткиња у овом поглављу приказује реално стање у наведеним областима у школи, као специфичној друштвеној организацији, те је извукла и приказала законитости чијим даљим уопштавањем су тестиране постављене хипотезе овог рада.

У четвртном поглављу докторске дисертације кандидаткиња Јелена Марковић представља *Анализу резултата истраживања*. Дубинском анализом и укрштањем добијених података анкетањем запослених и секундарном анализом докумената, како међусобно тако и са подацима добијеним другим истраживањима и анализама, ишло се ка уопштавању закључака у циљу тестирања и провере постављених хипотеза. Наредни део четвртог поглавља представља приказ резултата анализа насталих детаљном обрадом података прикупљених полуструктурираним интервјуом. Ове податке кандидаткиња је доводила у корелацију са осталим релеватним подацима повезаним са основном темом и појмовима истраживања. У посебном делу овог поглавља приказани су резултати провере учествовања запослених у школама у домену превенције настанка ризика, заједничких припрема мера превенције и санације последица у случају испољавања различитих ризика.

Предлог унапређења модела и развојне перспективе система безбедности и здравља на раду у основним школама са циљем заштите њиховог људског капитала јесте пето поглавље ове дисертације. Изнети предлози обухватају мере и радње, које се могу реализовати у циљу смањења настанка и ефеката ризика у основним школама у функцији обезбеђивања довољног нивоа безбедности и здравља на раду свих запослених у њој. **Први степен** представља селекцију и предлог имплементације конкретних стратегија, механизма и мера управљања ризицима, са акцентом на физичко-техничке мере, обуку запослених и психолошке припреме запослених за деловање. **Други степен** представља мере и радње за унапређење модела процене и управљања ризицима на радном месту. **Трећи степен** представља мере за подизање нивоа спремности и заинтересованости запослених у школама на свим нивоима за третман ризика, од свих облика и извора угрожавања у односу на ниво ризика и последице. Кандидаткиња наводи да се део мера и радњи огледа у дефинисању и предлагању модела сарадње школе са релевантним институцијама у ширем друштвеном окружењу у смислу одговора на изазове, ризике и

претње по људски капитал и подизања нивоа спремности школе као организације. Као што кандидаткиња наводи, ове институције могу бити наставно-истраживачке институције као што је Факултет безбедности, потом органи Министарства унутрашњих послова – полиција, ватрогасци, и сличне.

У *Закључку* су сумирани сви налази који проистичу из садржаја теоријског и истраживачког дела дисертације. На основу разматрања у оквиру теоријског дела изложени су закључци у вези са феноменом безбедности и здравља на раду, управљању ризицима, људском капиталу као најзначајнијем капиталу организација и школом као специфичном радном средином. С друге стране, на основу садржаја истраживачког дела, који је сагледаван кроз дефинисани предмет, истраживачка питања, методолошки оквир, резултате истраживања и њихову дискусију, изведени су закључци у погледу очекиваног научног и друштвеног доприноса.

На крају докторске дисертације је пружен увид у списак коришћене литературе. Након тога налазе се прилози дисертације и они садрже четири документа која представљају упитнике за анкетно истраживање, упитнике полуструктурисаних интервјуа са представницима локалне самоуправе и школе, као и образац за евиденцију прикупљених података током секундарне анализе садржаја докумената.

2.4. Резултати истраживања и допринос дисертације

Научни допринос овог истраживања огледа се у употпуњавању, продубљивању и проширивању фонда научног сазнања о безбедности и здрављу на раду, нарочито кроз пример основних школа у Републици Србији и приказ спремности да се одговори на ризике и претње којима су запослени у овим срединама изложени. Посматрајући истраживање кроз призму теорија које је кандидаткиња одабрала као адекватан оквир за постављање основних циљева истраживања, може се закључити да ће истраживање, између осталог, допринети акумулацији сазнања о стању и степену развијености процеса управљања ризицима у основним школама у Србији у домену безбедности и здравља на раду. Сходно томе, допринеће смањењу последица угрожавања безбедности и здравља запослених у основним школама, као и развијању основа за имплемирање и примену нових мера за превентивно деловање на ризике и претње организацији школе и њеним запосленима.

Друштвена оправданост докторске дисертације пре свега се огледа у утврђивању реалног степена спремности основних школа у Србији да обезбеде примену планова и програма за превентивно деловање, као и поступање у ситуацијама испољавања ризика и претњи на пољу обезбеђивања безбедних и здравих услова рада за запослене, заштити њиховог људског капитала, омогућиће дефинисање мера и иницијатива за унапређења у овој области. Унапређењем стратегије спремности основних школа да одговоре на ризике и претње у свом окружењу у циљу заштите својих запослених и људског капитала, индиректно може утицати на унапређење спремности заједнице на нивоу друштва и државе.

Израдом докторске дисертације делимично је попуњена академска празнина и дат је несумњив допринос развоју система безбедности и здравља на раду у школама, а налази

истраживања имају и практичне импликације у смислу унапређења организације и функционисања система безбедности и здравља на раду у Републици Србији.

Истраживање које је обавила кандидаткиња Марковић указује на генерално потврђивање истраживачких питања, те опште и посебних хипотеза, које су на почетку истраживања задате и након тога провераване. У раду је доказано да људски капитал постаје најзначајнија компонента капитала сваке организације. Такође, потврђено је да безбедност помера свој фокус ка безбедности појединца, који је основна градивна јединица људског капитала.

Резултати анализе показују да основне школе имају формално уређене системе безбедности и здравља на раду, који се недовољно примењују у пракси. Кандидаткиња наводи у анализи да се физичко-технички ризици испољавају у ниском проценту у основним школама као специфичним радним срединама. Док забрињава чињеница да насиље од стране ученика све више угрожава безбедност и здравље запослених. Потврђена је и хипотеза да ниво спремности запослених и школе, као организације, није на адекватном нивоу, да би обезбедио заштиту људског капитала.

Закључак анализе прикупљених и обрађених података показује да је систем процене ризика у школама недовољно развијен, да нису препознати сви релевантни ризици, као и да недостају адекватне мере за управљање социо-психолошким ризицима. С тим у вези, допринос практичном смислу између осталог јесте и закључак да је интеграција улоге менаџера безбедности и здравља на раду препозната као изузетно потребна свим заинтересованим странама у овом процесу.

3. Закључак и предлог Комисије

На основу увида у садржај истраживања кандидаткиње Јелене Д. Марковић под насловом „Систем безбедности и здравља на раду у функцији заштите људског капитала у основним школама“, Комисија закључује да је тема веома актуелна и релевантна за науку безбедности. Поред тога, на адекватан и методолошки утемељен начин, истражена је, проучена и презентована академској и широј јавности кроз сам текст дисертације.

Фокусираност истраживачког захвата, обим коришћене литературе и секундарних извора, али првенствено добијени налази емпиријског дела истраживања, опис проучаваних феномена и изведени закључци, ову дисертацију квалификују као добар пример и изазов другим истраживачима који ће се бавити овим темама из области студија безбедности, наравно, у оним сегментима који чак и овом дисертацијом нису до краја осветљени.

Чланови Комисије закључују да је у питању допринос у којем је кандидаткиња демонстрирала да је у стању да самостално осмисли, припреми и реализује истраживање. У том смислу, Комисија једногласно даје позитивну оцену докторске дисертације те Наставно-научном већу Факултета безбедности

ПРЕДЛАЖЕ

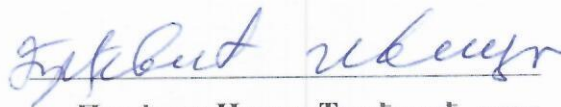
да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидаткиње Јелене Д. Марковић под насловом „Систем безбедности и здравља на раду у функцији заштите људског капитала у основним школама“ и одобри јавну одбрану.

У Београду, 05.05. 2023. године

Чланови Комисије:

Проф. др Светлана Станаревић, председник
Универзитет у Београду - Факултет безбедности

Проф. др Ивица Ђорђевић, члан
Универзитет у Београду - Факултет безбедности

Проф. др Александар Вишњић, члан
Универзитет у Нишу - Медицински факултет